

VEDRANA RUDAN

# DABOGDA TE MAJKA RODILA

Dramatizacija i režija:  
Tatjana Mandić Rigonat



VEDRANA RUDAN

**DABOGDA TE MAJKA RODILA**

Dramatizacija i režija: TATJANA MANDIĆ RIGONAT

Dramaturg: DIMTRIJE KOKANOV

Lektorka: LJILJANA MRKIĆ POPOVIĆ

Scenografkinja: VESNA POPOVIĆ

Kostimograf: STEFAN SAVKOVIĆ

Kompozitorica: IRENA POPOVIĆ

Scenski pokret i koreografija: IGOR KORUGA

Video projekcija: JELENA TVRDIŠIĆ i VESNA POPOVIĆ

Asistent kompozitorke: NIKOLA DRAGOVIĆ

Organizatori: JELENA FATIĆ / LAZAR NENADIĆ

IGRAJU:

MAJKA .....SVETLANA BOJKOVIĆ

ĆERKA..... MARTA BEREŠ

ANĐEO (MALA).....JOVANA STOJILJKOVIĆ

DEPRESIJA.....DARA DŽOKIĆ

GLAUKOM.....BRANKA ŠELIĆ

GLAVNA.....ISIDORA MINIĆ

ROĐENA.....DRAGANA ĐUKIĆ

ŽELJA.....SOFIJA JURIČAN

GOSPOĐA..... LJILJANA STJEPANOVIĆ

OTAC.....FEĐA STOJANOVIĆ

HOR STARICA FELICITA: JELENA SLEPČEVIĆ, OLGA BRAIĆ, MIRIJANA CVETKOVIĆ, ZLATA NIKLES, JELICA DEDOVIĆ, LJILJANA ADAMOVIĆ, DUBRAVKA BANOVIĆ, MIRJANA VRANKOVIĆ, SRBIJANKA STEFANOVIĆ

Inspicijentkinja: Jovana Popović

Suflerka: Anka Milić

Dizajn svetla: Radomir Stamenković

Dizajn tona: Dragan Stevanović

Video: Matija Jovanović

Fotograf: Boško Đorđević

Premijera: 13. mart 2020.

Pozorište Atelje 212

Sezona 2019/20

Scena „Mira Trailović“

## IZ PRIKAZA KNJIGE DABOGDA TE MAJKA RODILA

Kako stub svake porodice jeste žena- majka i su-pruga, stoga se očekuje da ona bude i svetica; a šta se dešava ako majke nisu nikakve svetece već obične, smrtne grešnice koje moraju da zasluže našu ljubav i naklonost? Upravo u ovoj knjizi razrušava se mit o majkama i svemu onome što majčinstvo sa sobom nosi i podrazumeva.

Dok srž problema predstavlja nezadovoljna, pažnje željna majka koju je junakinja smestila u najskuplji i luksuzni starački dom, kroz roman se, zahvaljujući i retrospektivnom pripovedanju, verno dočaravaju situacije iz prošlosti koje su doprinele tome da ove dve vremešne gospođe žive u odnosu kakav su s godinama izgradile. Što više odmičemo s čitanjem, sve više saznajemo o njihovom ranijem životu, prikazanom kroz nekoliko ključnih scena koje su za zauvek obeležile i njihove živote, i njih kao ljude koji će da postanu. Kao negativni junak čitave proživljene drame javlja se otac koji je svojim delima direktno uticao na njen ishod; ono što je dramatičnije od toga je majčino nedelovanje na očeva (ne)dela. Najdramatičnije je ono što se izrodilo iz toga- junakinjin potonji razdor između njenog htenja i delanja popunjen emotivnom prazninom koju pokušava, zbog griže savesti prema staroj majci i izostanka topline i ljubavi, ispuniti materijalnim stvarima.

Iako je ispričan u ispovednom tonu i iako se kroz brojne digresije mnogo stvari saznaje o porodičnoj istoriji, roman nijednim svojim delom ne preti da preraste u patetičnu porodičnu dramu i to zahvaljujući Vedraninom britkom jeziku i umeću da stvari nazove pravim imenom i postavi ih na me-

sto koje im pripada. Dijalozi majke i kćerke koje vode uživo ili (češće) preko telefona odišu kako crnim humorom [...], tako i iskrenom zabrinutošću. Njihovi razgovori su u romanu u prvom planu, a svaki se vodi i završava na isti način i istim pitanjima, a u vezi sa svakodnevnom rutinom na koju se život u poznim godinama i svodi.

Nataša Pudar

<https://www.laguna.rs/laguna-bukmarker-prikaz-knjige-dabogda-te-majka-rodila-vedrane-rudan-unos-11550.html>

poslednji ulaz na sajt 27.02.2020. u 8:46h





Kao i u prethodnim romanima, u kojima se takođe bavila pitanjima o kojima je hrvatska javnost ćutala, Rudan se u svom poslednjem romanu Dabogda te majka rodila dotakla prve svetinje za svakog čoveka – majke. Majka se u njenom romanu pojavljuje kao potpuna suprotnost klasičnoj predstavi majke. Dok je majka uglavnom bila prikazana kao devica, zaštitnica i spasitelj, ona je u ovom romanu, pre svega, viđena kao parazit.

Roman se bavi odnosom ćerke, koja nije u najboljim godinama, i majke koja odlazi u starački dom. Spisateljica je vešto pokazala mučninu poslednjih dana života majke koja pored toga što je majka, ujedno je i džangrizava baba. Roman se više bavi unutrašnjim nego spoljašnjim životom glavne junakinje. [...] Za razliku od oca koji ju je zlostavljao i koga pamti po mirisu belog vina i luka, majčina neizinteresovanost za sve probleme svojih ćerki opisana je kroz nedostatak mirisa.

[...] Glavna komponenta svakog vremenskog skoka je kontrast griže savesti i njenog nedostatka. Griža savest glavne junakinje, zbog majčinog približavanja smrti propraćena je, sa druge strane, nedostatkom majčine savesti povodom očevog zlostavljanja dece. Majka sebično kuka i zahteva da joj se sada vrati nešto što je odavno izgubljeno – mladost i sloboda. Zarobljena između života i smrti, majka poput deteta, proganja svoje bližnje ne bi li dobila još malo pažnje. Rudan u ovom romanu opisuje paradoks starosti i ciklično vrtenje u krug – starac je poistovećuje sa detetom. Motiv senilnosti je ironizovan i predstavljen u obliku izlaska i povratka u pelene –svaki put kada se javi na telefon majka obaveštava svoju kćer gde je i kad vršila nuždu. Ako svedemo na simboliku, majčin „popo“ je predstava njenog „protraćenog“ ži-

vota. Svaki put izvrši nuždu, ona je pokaki na svoj život, na svoju kćer i na sve što stoji iza nje.

Pored glavne priče i flashbackova, roman se sastoji iz nekoliko epizoda čija je funkcija da se reflektuju na sklop dešavanja u knjizi. Otuda su u romanu prisutne epizode koje se tiču osvete, odnosa roditelja i dece, odnosa supružnika i slično. Takođe se roman osvrće na trenutna dešavanja u Hrvatskoj i u svetu koji ukazuju na novu podelu između muškaraca i žena, roditelja i dece, crnaca i belaca, radnika i vlasnika. [...]

Kroz rascepanu formu koja najviše odgovara dnevniku, Rudan je htela da prikaže sveukupnost jednog života. Ona se osvrće na sve segmente koji okružuju njenu junakinju, a u svakom od njih na kraju se pojavljuje majka. Život lika počinje i završava se sa majkom, nezainteresovanom, pasivnom i parazitom.

Vesna Radman

[https://www.b92.net/kultura/moj\\_ugao.php?nav\\_category=559&yyyy=2011&mm=03&nav\\_id=499853](https://www.b92.net/kultura/moj_ugao.php?nav_category=559&yyyy=2011&mm=03&nav_id=499853)

poslednji ulaz na sajt 27.02.2020. u 8:52h

U romanu Dabogda te majka rodila Vedrana Rudan nastavlja s misijom detaljnog skandalizovanja javnosti. Ova autorka specifičnog dara da ne prestano uznemiruje duhove sistematski se bavi preispitivanjem svega što nam se čini nedodirljivo i sveto. A ima li ičeg nedodirljivijeg, ima li, zaista, ičeg svetijeg, može li uopšte biti većeg tabua od glorifikovane figure Majke?

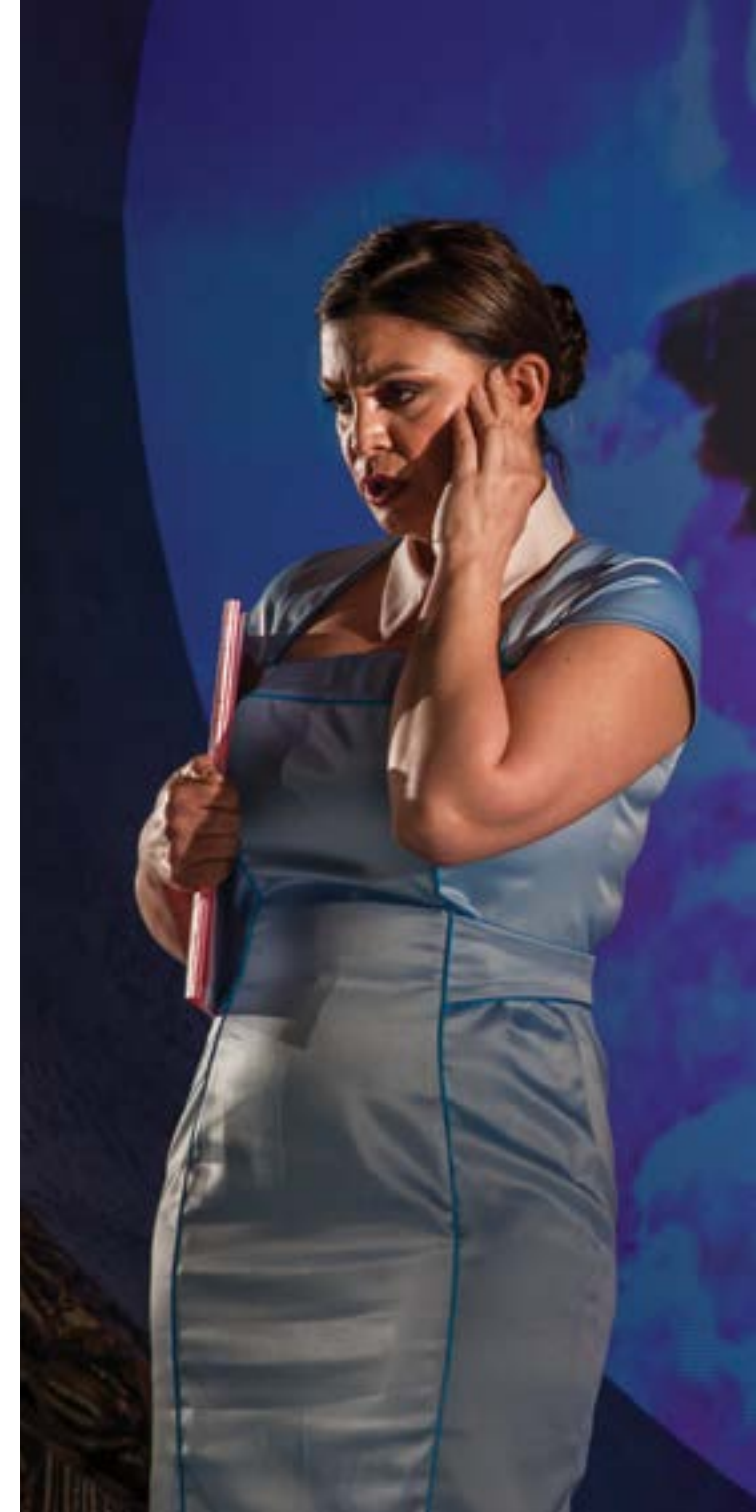
Protagonistkinja najnovije Rudankine knjige, svojevrsni autorkin alter-ego, jeste žena koja živi u srećnom braku, vodi uspešan posao, ima kćer koju voli i koja tu njenu ljubav iskreno uzvraća. Dakle, reč je o zreloj osobi čija je realnost stabilna, mirna i ugodna, ali koja ipak, i u šezdesetoj godini, nije u stanju da razreši osnovnu dilemu i pitanje koje je prati tokom celog njenog odrastanja i života. Miris oca-silovatelja dobro joj je poznat – on zaudara na beli luk i belo vino. Ali koji je to, dođavola, miris majke – miris hladne, neangažovane majke koju protagonistkinja istovremeno i voli i mrzi, i koja svoje poslednje dane provodi u skupom staračkom domu, izbezumljujući i porodicu i osoblje neprestanim žalbama na fantomske bolove u kostima?

Odgovor na ovo neobično, bolno pitanje i sâm je neobičan. Pa i bolan.

Vladimir Arsenijević

[https://www.laguna.rs/n3575\\_knjiga\\_dabogda\\_te\\_majka\\_rodila\\_laguna.html](https://www.laguna.rs/n3575_knjiga_dabogda_te_majka_rodila_laguna.html)

poslednji ulaz na sajt 5.03.2020. u 18h



Rediteljka Tatjana Mandić Rigonat na scenu Mira Trailović Pozorišta Atelje 212 u Beogradu postavila drugi put sopstvenu dramaturgiju romana Dabogda te majka rodila, što je drugi put da u istom pozorištu režira dramaturgiju nekog romana hrvatske spisateljice Vedrane Rudan, prethodna je bio roman Uho, grlo, nož koja je imala premijeru 2003. godine na sceni Petar Kralj, tadašnjoj sceni Teatar u podrumu.

2012. u Rijeci Tatjana Mandić Rigonat prvi put je režirala sopstvenu dramaturgiju romana Dabogda te majka rodila Vedrane Rudan.

### Razgovor o dramaturgiji romana

Kako je izgledao proces dramaturgije i prebacivanja njezina romana na kazališne daske? Spomenuli ste da bi htjeli uloviti osobni pogled na roman. Jeste li uspjeli uhvatiti taj čudesni duh Vedrane Rudan?

Ovo nije prvi put da radim i dramaturgiju romana i da režiram. Već sam radila dramaturgiju "Lolite" Vladimira Nabokova, kao i "Zlih duha", što je je bila posljednja moja premijera prije dolaska u Rijeku. Iz iskustva znam, i redateljskog i dramaturškog, da je apsolutno nemoguće roman doslovno prevesti na scenu ili na film. To je besmisleni poduhvat i svatko tko misli očigledno ne razumije drugi medij. Bitno je da se fokusirate na određenu temu i napravite selekciju materijala. Svaka selekcija je zapravo stvaranje novog konteksta i novog univerzuma. Bilo mi je bitno uloviti neponovljivi, jedinstveni, posebni Vedranin spisateljski duh, njen ritam, odnos prema svijetu. Jer, besmisleno je ra-

ditati Vedranu u ključu primjerice Bergmana, kojeg sam također režirala, također priču o majci i kćeri koja se zove "Jesenja sonata", ili raditi Vedranu kao da radite Elfriedu Jelinek, to bi bilo nasilje. Uvijek je najteže uhvatiti duh pisca, ali to treba uraditi kazališnim jezikom koji je složen, višeznačan, jer kazalište je svijet slika, gesta, glumačke ekspresije, brojnih znakova i nije sav zarobljen u riječima. Kad sam pročitala roman, a to je taj moj pokvareni redateljski mozak, i prije nego sam znala da ću to režirati, ja sam ga vidjela. Intervencije u odnosu na roman postoje. Ne postoje u predstavi svi likovi i događaji koji su u romanu, kao što u predstavi postoji nešto čega u romanu nema. Postoji lik anđela, [...], postoji sestra Felicita, koja je zapravo lik sublimacije svih tih medicinskih likova koji se pojavljuju u romanu. Postoji hor starica Felicita, koji je kao hor u nekoj grčkoj tragediji, to su majke, a ujedno i starice koje su u tom domu. Postoje dramaturške intervencije u odnosu na roman, ali mislim da smo mi izvukli srž.

Predstava nije komentar romana, već uranjanje u samu srž romana. Nisam išla putem dekonstrukcije romana i teme, već naprotiv, u konstrukciju scenske priče i scenskog jezika. Vedrana Rudan ima dvije dramaturgije romana. Jednu je radio Darko Gašparović, a drugu sam radila ja. To su potpuno različite dramaturgije, ali svaka na svoj način otvara jedno polje mogućeg čitanja tog romana, što samo govori u prilog tome da velika umjetnička djela imaju prostor gdje ih je moguće na više načina tumačiti. Bila sam jako uzbuđena kad sam 29. prosinca poslala Vedrani dramaturgiju. Naravno da sam strepila od toga što će ona reći. I 30. prosinca me nazvala i kad je rekla što misli, meni je bilo dobro.

Je li i sam naslov romana, a samim tim i predstave višeznačan?

Sam naslov može se doživjeti kao kletva "Dabogda te majka rodila", ali i kao krik i jedna ultimativna želja da bog da da te majka, a ne nemajka rodi. Iz tog krika, ultimatumu, iz te strahote i želje napravljena je ova predstava kao jedna vrsta primarnog krika.

Zašto ste se odlučili u predstavu staviti lik Anđela, [...] Što on donosi u cijeli priču?

Roman je pisan u prvom licu i to je unutarnji svijet jedne žene u kojem se prepliću prošlost i sadašnjost. Žanrovski bih ja to odredila kao tragediju odrastanja, ali sve se to zbiva scenski u jednom prostoru iluzije. Imate taj dom za starce Felicita, najbolji dom u Hrvatskoj, najbolji dom u Europskoj uniji. To je jedno apsolutno kič mjesto u kojem se prodaje iluzija da smrti nema, da bola nema, da je sreća tu, da je ljubav tu. Mjesto u kojem bliskosti nema, ali u kojem postoje igre koje su zamjena za bliskost. Brojne scene događaju se u trgovini anđelima, u kojoj se prodaju iluzije. Žene kupuju anđele po basnoslovnim cijenama kako bi se riješile problema. Krećemo se u jednom univerzalnom prostoru kiča, lažne sreće i prodaje iluzija. Bitno je reći da je kćer jedna vrsta pobunjenika. Pobunila se protiv prošlosti, obiteljske negativne matrice i živi u uvjerenju da svoj život drži u vlastitim rukama. Istovremeno ona je sretna žena koja ima divnog muža. Nije odabrala životnog partnera koji liči na oca i time ponovila negativan uzor. Ona je divna majka i nije na kćerku prenijela svoju životnu priču i traumu odrastanja, odnosno svoju žensku matricu. Majke su također nekad bile nečije kćerke i one prenose na ne-

svjesnom i svjesnom planu određene psihološke poruke i scenarije, koje se ponavljaju. To je čuveni scenarij žrtve i šutnje. Ova žena nije iz te priče, tako da se lik anđela nametnuo iz nekoliko razloga. [...] Željela sam da lik anđela bude višeznačan. Ima nekoliko dramaturških funkcija. Ona je vodič kroz cijelu priču, vodi nas kroz cijeli psihološki krug, ritam traume i spoznaje. Ona osvještava i omogućuje da trauma izađe van, kao u transakcionoj analizi, ili psihodrami. Možemo je tumačiti i kao pozitivni dio ličnosti majke, [...] kao ono dijete u njoj, ali dijete čiji je zaštitni znak potreba za radošću, ona zdrava životna energija, životni libido. S druge strane, možemo je tumačiti i kao kćerku, kao malu, jer postoji nekoliko trenutaka u predstavi kad možete doći do te vrste spoznaje. Kroz razgovor s njom ona rasčišćava svoju prošlost i svoj život.

Kako su uspjele uhvatiti emocionalnu partituru predstave, što je, spomenuli ste, u kazalištu uvijek veoma teško?

Predstava je jedna veoma teška emocionalna partitura, zato što u svakome od nas postoji to dijete, koje ni s osamdeset godina nije mrtvo. To je jedno sretno ili povrijeđeno dijete, ovisno o tome kakvo je djetinjstvo bilo. Ako je to dijete imalo hladne roditelje i nije dobilo bezuvjetnu ljubav, ono će vrištati za ljubavlju do kraja života. Budući da pratimo ritam traume i emocija, sve je u ritmu i ako se ti ritmovi promaše, ako se zabrazdi u psihologiziranje, vi ste propali. Predstava je glumačka, glumac je u prvom planu, njegovo glumačko umijeće, sposobnost transformacije i uživanje. U sadašnjem trenutku proživljavaju se stvari koje su se trebale proživjeti nekad davno. Isplivavaju na površinu u zastrašujućim dimenzijama užasa.



Zato je bitna glumačka podjela, jer bez preciznog rada mi bismo napravili čistu propast. [...]

Vedrana Rudan progovara o traumatičnom odnosu majke i kćeri. Ruši li predstava mit o svetinji Majke?

Predstava progovara o univerzalnim temama, od pitanja roditeljstva, prvog udaha svijeta, to je zapravo ključno pitanje od kojeg dolazi sve. Sve životne traume počinju od toga. Ta tema nije puno eksploatirana ni u literaturi, ni u filmu, ni u kazalištu. Na izvjestan način to je tabu tema, pogotovo u životu. O odnosu majka - kćerka malo se priča, dok o Edipovom kompleksu već i vrapci na grani sve znaju. Tema majke baš zbog toga što je tako kompleksna i bolna vjerojatno je tema o kojoj se šuti. Jer, teško je pričati o prvom biću na ovom svijetu koje bi ti trebalo pružiti bezuvjetnu ljubav i zaštitu. Kad tu dođe do poremećaja iznevjerenosti nastanu ožiljci i rane, čije se postojanje teško priznaje. O njima se šuti jer povrijeđeno dijete uvijek ima potrebu sebe okriviti za nasilje, da zaštiti roditelja. Ima potrebu živjeti u iluziji da je voljeno i da su roditelji najdivniji na svijetu.

S druge strane Rudan opisuje mentalitet koji sve skriva iza zidova svojih kuća. Kakav je to zavjet šutnje?

Postoji jedna rečenica: Primorci su ljudi o kojima ništa ne znamo. Oni su samozatajni, ne govore o svojim ženama koje piju i koje se bacaju u bunar. Postoji zavjet šutnje u patrijahalnim i malograđanskim obiteljima, da se problemi prešućuju i živi se u potrebi za šarenom laži u jednom status quo u kojem nikome nije dobro. Vedranin roman je kao i svako dobro štivo višeznačan. To je priča

koja se odvija u domu, u trgovini anđela, a ujedno je to priča o životu i smrti, o poziciji mladost - starost, bogatstvo - siromaštvo, individualno - društveno. Postoji priča o uvijek živoj prošlosti, koja nije zakopana. Vedrana u čudesnoj kombinaciji duhovitog i tragičnog zapravo piše urnebesnu tragediju. To je neočekivani spoj tragičnog i duhovitog.

Može li se o predstavi koja progovara o tako univerzalnim temama uopće govoriti kao o ženskoj predstavi?

Uvijek kad se kaže ženski roman, ženska predstava, osjeća se doza seksizma, kao da je u pitanju nešto invalidno. Ne postoji muško i žensko kad je u pitanju umjetnost, postoje ljudske teme, ljudski problemi, njihovi akteri su i muškarci i žene. Ako je ovo ženska predstava, ovo je ženska predstava s velikim "Ž". Onoliko koliko je to veliko "Ž", toliko je to veliko "M". Ne volim svrstavanje u identitetske registre.

Odlomak iz intervjua sa Tatjanom Mandić Rigonat povodom predstave u Rijeci,

Razgovor vodio Goran Plavšić 2012. godine

<https://www.6yka.com/novosti/o-odnosu-majka-kci-malo-se-prica>



## IZ INTERVJUA SA VEDRANOM RUDAN POVO- DOM POSTAVKE TEKSTA U ATELJEU 212

Vedrana Rudan dobro je poznata srpskoj kulturnoj javnosti, ali i publici Ateljea 212 na čijoj je Sceni „Petar Kralj“ (2003. godine) takođe u režiji Tatjane Mandić Rigonat postavljena dramatizacija njenog romana „Uho, grlo, nož“.

– Naravno da se osećam uznemireno. Moja prva predstava „Uho, grlo, nož“ postigla je ogroman uspeh, to je bilo 2003. godine kada su i Hrvatska i Srbija bile na vrhuncu neprijateljstva. Sada smo, nadam se malo bliži. Prvi sam pisac koji je probio barikadu između dve države, bila sam opterećena i kao pisac i kao građanin neke neprijateljske zemlje. Međutim Seka Sablić i Tanja Mandić Rigonat su učinile čudo, tako da se meni čini da je ta predstava „Uho, grlo, nož“ pokazala onima koji su je gledali, odnosno koji su čitali moju knjigu da nisu svi Hrvati ustaše i da postoji možda neka druga opcija u Hrvatskoj sa kojom Srbi mogu da razgovaraju.

Mašta je najveći saveznik pisca. O čemu maštaju vaši junaci u predstavi „Dabogda te majka rodila“. Zbog čega oni pate?

Mislim da u knjizi „Dabogda te majka rodila“ junaci ne maštaju. Oni se jednostavno bore sa životom, ne vide baš neki izlaz. Ovo je knjiga o borbi za preživljavanje, a ne o nadi. Žive iz trenutka u trenutak. Isto tako smatram da svako ko živi i pati, neki piju u ovoj knjizi, drugi su zaljubljeni u pogrešne osobe. Neki žive život onakav kakav nisu zamišljali, neki pate jer umiru, drugi jer ne razumeju ljudske muke, dakle, svi pate. Ipak, ovo je knjiga o nadi i ljubavi.

Položaj žena u društvu je vaša večna tema. Zašto je odnos majke i kćerke tabu? Zašto žene ćute o tom odnosu?

Sve manje ćute, a to jeste bio tabu. Međutim, kada kažem žene, govorim o svetskim ženama, a ne o ženama u Srbiji ili Hrvatskoj, ipak one malo pomalo rastu i daju sebi pravo da progovaraju o svom, često najvećem neprijatelju, a to je majka. I kroz razgovor o toj temi one vide da taj njihov najveći neprijatelj, možda i nije neprijatelj, možda je samo sapatnica. Pričama o odnosu majke i kćerke se lečimo. To gledam u svom najbližem okruženju, godinama sam ratovala s majkom, onda je moja kćerka ratovala sa mnom, sada moja kćerka ratuje sa svojom kćerkom, a konačno se kćerka i ja razumemo. Kćerka razume majku tek kad postane majka kćerke.

Šta znači biti slobodna žena, budući da tvrdite da ste jedna od retkih te vrste? Koja je, danas, naša ženska „mera za meru“?

Slobodnih žena nema, kao što nema ni slobodnih muškaraca. Žene su samo malo manje slobodnije od muškaraca jer im oni ograničavaju slobodu. Muškarcima opet slobodu ograničavaju njihovi vlasnici. I muškarci i žene su roblje, naravno, kada govorimo o običnim ljudima. Žene su, prema mom mišljenju, danas najveći robovi: mi smo predmet, rupa, umetnute grudi, nokti, trepavice... Mi smo nešto, nismo neko. Od kada sam rođena nikada tako nešto nisam videla i to je zastrašujuće, kada razmišljam kakva budućnost čeka moju unuku. Dakle, kada sam kazala da sam slobodna žena, očigledno nisam bila pri sebi.

Razgovor vodila Borka Golubović -Trebješanin

[http://www.politika.rs/sr/clanak/444935/  
Ko-god-da-pobedi-u-Hrvatskoj-nije-moja-opcija-  
poslednji-ulaz-na-sajt-4.03.2020.-u-9.22h](http://www.politika.rs/sr/clanak/444935/Ko-god-da-pobedi-u-Hrvatskoj-nije-moja-opcija-poslednji-ulaz-na-sajt-4.03.2020.-u-9.22h)



## DRAMATURŠKA BELEŠKA

Tatjana Mandić Rigonat dramaturizuje roman stvarajući fragmentarnu, vrlo dinamičnu, strukturu kratkih scena formiranih na osnovu pažljivo selektovanog materijala iz romana Vedrane Rudan. Precizno pravi izbor dramskih lica, prostora i vremena radnje kojima će ovu fragmentarnu strukturu ispuniti na četiri različita plana.

Prvi plan je odnos glavne junakinje Čerke i njene Majke koju je stavila u dom za stara lica, verujući da je Majka izuzetno nezahvalna starica željna pažnje, „dobra glumica“ koja igra ulogu bolesnice u teškim bolovima. Čerka u tom odnosu ne može da zaboravi okolnost da je ista ta njena Majka, kojoj plaća preskupi dom, ignorisala činjenicu da je Otac zlostavljao nju (Čerku) i njenu sestru Rođenu. Dakle, u prostorima doma za stara lica gde je smeštena Majka i prostoru prodavnice anđela u kojoj radi Čerka, gde i zarađuje za najskuplji smeštaj svoje majke, dešava se osnovna linija odnosa ove dve žene. Mandić Rigonat te scene označava kao prostor linearnog razvoja radnje, njene gradacije i klimaksa, osnovni obrt u glavnom toku radnje jeste zapravo u toj glavnoj liniji iskidane strukture – Čerkina spoznaja da joj Majka zaista umire sve vreme u bolovima, tj. da ono za šta je verovala da je gluma predstavlja istinu.

Dodatni sadržaji razvijeni unutar prvog plana šire kontekst, razgrađuju glavnu liniju radnje i čine je značenjski kompleksnijom. Unutar zadatih navedenih prostora radnje autorka dramaturizacije postavlja čitavu paletu ženskih lica u staračkom domu, predvođenih Gospođom i Glavnom, te horom majki smeštenih u taj dom. Na taj način rediteljka u sopstvenoj dramaturizaciji već otvara pro-

stor za scensko čitanje i tumačenje pojma majke i prevođenje i analizu pojma žene u savremenom društvu. Na drugoj strani u prostoru prodavnice dolaze žene označene ne vlastitim imenima već problemima (Glaukom, Želja, Depresija, Rođena), a ti problemi su uvek povezani sa muškarcima koje ih čine nezadovoljnim i/ili nesrećnim. Sve žene koje dolaze da kupe anđele u pojedinačnim slikama doprinose temeljnijem i širem razumevanju Čerke kao jedne od njih, a takođe iniciraju njene dalje introspektivne mehanizme suočenja sa sopstvenim životom. Na jednoj strani žene u domu koje se usamljene gase u starosti, s druge strane, žene u prodavnici kao one koje još uvek gaje nadu da će život biti u njihovim rukama: da će se izboriti sa depresijom, agresivnim muževima, prečestim seksom...

Dramaturizacija potom sadrži unutarnji prostor sećanja glavne junakinje. Autorka dramaturizacije ga postavlja kao prostore sećanja, odnosno kao traume koje se u formi dramskih porodičnih situacija usecaju u glavni tok radnje ove dramaturizacije – ta slika porodice postaje slika strašne prošlosti i prikaz korena problema između Majke i Čerke. U tom prostornom i emotivnom vrtlogu, Tatjana Mandić Rigonat posebno ističe prostor unutrašnjosti Čerkinog bića u kome se svet ove dramaturizacije i odvija, ne samo u njenom iskustvu, već u njenom emotivnom grču, nišama i strahovima njenog bića... Ovako složen mehanizam „putovanja“ glavne junakinje kroz sopstveni vrlo kompleksan unutrašnji život na putu ka prihvatanju ili odbacivanju, izlečenju ili razrešenju, konačnoj osudi ili oprost, ispunjenostima dilemama, dramaturizacija daje snažan značenjski okvir uvedenim likom Anđela koji je istovremeno i čerkina ćerka,

biće koje Čerku čini Majkom i podseća je na kompleksnost bivanja majkom, a potom objedinitelj dramaturizacije koji u sebi pohranjuje i funkciju ceremonijal majstora, simboličku ravan radnje, te u kasnijem rediteljskom postupku podiže značenjski nivo kompletnih scenskih događanja – sveprisutni Anđeo, kao bilo priče pokreće i otključava mehanizam kompletne dramaturizacije.

Tatjana Mandić Rigonat dramaturizacijom romana, strogim i preciznim izborom pozorišnih sredstava, izostrava sam sukob protagonistkinja, a ostatak sadržaja svodi na najvažnije, i za ovaj odnos i širu temu ženskog pitanja u patrijarhatu, krucijalne elemente.

Dimitrije Kokanov, dramaturg







## SILOVATELJI I RODITELJI

Ove subote ćemo moja djeca, njihovi partneri i naša unučad prosvjedovati u Rijeci protiv pravosuđa koje pušta na slobodu silovatelje i protiv silovatelja i sudaca kojima ništa sveto nije.

Silovatelji? U mojoj percepciji silovatelj je uvijek odrasla beštija opsjednuta potrebom da se izživljava nad slabijim od sebe. Žao mi je što sam slučajno na fejsu vidjela fotografije silovatelja iz „okolice Zadra“.

Užasnula sam se. To su djeca. Djeca sa mobitelima, urednom frizurom, zdravim zubima, lijepim osmijesima. Moj sin je jednom bio takav dječak.

Zašto moj sin nije bio silovatelj? Tko ili što maloljetnog dječaka pretvori u silovatelja? Društvo? Škola? Crkva?

Kad sam bila majka šesnaestogodišnjeg sina znala sam da bi prije umro nego silovao djevojčicu, da nema baš nikakve šanse da se udruži s nečim što izgleda kao ljudsko biće, a zapravo je monstrum.

Kako sam znala? Njegov poočim i ja za našu smo djecu imali plan. Moraju biti časni ljudi. Moraju poštovati druge ljude. Moraju savladati mržnju u sebi, kad se pojavi, i prepoznati je kao perverziju. Moraju znati da svijetom hodaju slabi ljudi, nemoćni ljudi, takvima treba pomoći, ne na njima trenirati moć.

Što je moć? Moć je snaga kojom u slabijem od sebe možeš ubiti čovjeka. Poočim moga sina i ja čitav smo svoj život posvetili djeci. Razgovarali smo s njima, tjerali ih da čitaju, da uče, da osjete

empatiju prema ljudima kojima treba pomoć. Učili smo ih da nemoćni ljudi nisu luzeri. Skupe traperice i skupe torbe i skupe majice i skupi mobiteli ne čine čovjeka. Lova ne čini čovjeka. Svaki je čovjek vrijedan ma koliko bio siromašan i nemoćan.

Svoju djecu nismo mogli držati zaključane u kući. Putovali su svijetom, studirali, diplomirali, kao mladi radili najteže zamislive poslove. Bili su okruženi svojim vršnjacima alkoholičarima i narkomanima. Bili su mali kad su znali da su i alkohol i droga i nasilje ono što nas dvoje nećemo tolerirati. Moj je sin jako rano naučio da bih ga se hladno, istoga trena, zauvijek odrekla da digne ruku na ženu. Hladno, istoga trena i zauvijek.

Očito, mome je sinu naša ljubav previše značila da bi je stavio na kocku ma koliko „provokacija“ bila žestoka. Znao je da nema te „provokacije“ koju bismo njegov poočim i ja progutali i njemu uzeli kao olakotnu okolnost. Moj je sin najveći borac za ženska prava koga znam. To držim njegovim i našim najvećim uspjehom.

Uvjerenam sam, ma koliko okruženje u kome živimo bilo zastrašujuće, da baš sve dolazi iz obitelji. U našoj zemlji Crkva je institucija koja širi mržnju, zlo, mizoginiju. Država se urušava. U Hrvatskoj ništa sveto nije. A djeca rastu jer moraju rasti.

Zato sam, kad sam vidjela one dječake silovatelje, pomislila, petnaest godina, šesnaest godina, sedamnaest godina, osamnaest godina... Mnogo je to godina. Gdje su im bili očevi i majke dok su rasli? Teško su radili? Ovo je surovi kapitalizam? Ne možeš se istovremeno boriti za egzistenciju i brinuti o djeci?

Ako se kao roditelj ne možeš brinuti o djeci, o čemu se možeš brinuti? Ima li išta važnije? Dobar auto? Karijera? Mjesto u Saboru? Vila pokraj mora?

Silovatelji će, najvjerojatnije, otići u zatvor, tamo će ostati nekoliko godina i izaći iz njega još gori. Roditelji će potrošiti brda love na potkupljivanje sudaca i plaćanje odvjetnika, ali...Hoće li itko od tih roditelja sa sebe i svoje djece moći ikad oprati zlo kojim su opsjednuti? Djeca su zločinci zbog činjenja, roditelji zbog nečinjenja.

S velikom ću tugom u srcu ove subote prosvjedovati protiv države u kojoj poštenje, poštovanje ljudskog dostojanstva, ljubav prema bližnjemu svom ne znači baš ništa.

Znam da će našu djecu i unučad na nekom od ekrana gledati roditelji maloljetnih i jedva punoljetnih monstruma i ništa neće razumjeti. To nas koji smo uz velike napore i mnogo ljubavi odgojili dobru djecu ne bi trebalo obeshrabriti. Mi smo većina. Nažalost, tiha većina. Krajnji je čas da prestanemo šutjeti, da dignemo glas, da poručimo nemoćnima i jadnima da u ovoj zemlji žive i ljudi koji su na njihovoj strani. Ljudi koji su spremni mijenjati ovu zemlju punu smrada, otrova i mržnje.

Voljela bih negdje na fejsu naletjeti na fotke onih majki i očeva. Htjela bih da netko razgovara s njima, da nam objasni, tko su ta čudovišta?

Preuzeto sa bloga Vedrane Rudan *Kako umrijeti bez stresa*

<https://www.rudan.info/silovatelji-i-roditelji/>

Poslednji ulaz na sajt 6.03.2020. u 18h





## STAROST

Da, stara sam. U meni živi djevojčica, ipak znam da sam ja ona stara žena koja u mene gleda iz svakog izloga pokraj koga prođem.

Jučer smo u Istri proslavili četrdeseti rođendan moje kćeri. Kad sam počela pisati ovu knjigu, fešta je bila u planu. Dan je bio lijep, moja je kći plavuša na vrhuncu ljepote. Primala je poklone, smijala se, pazila da sve bude kako je planirala, uz nju su bili njezin muž, njegova mama i mnogi ljudi koji je vole. Ona i nećak zajedno su puhnuili u dvije svijeće.

Nož je zarila u tortu, ja sam dobila prvi komad. Nećak je rekao: "Sad su mala djeca na redu." Smijali smo se. Slavili smo u istarskoj oštariji. Unuka i ja smo nakon ručka jedna drugoj nasred seoskog puta dobacivale plavu ribicu od silikona. Sama sam se sebi čudila. Mogu skakati, sagnuti se, trčati. Mogu se smijati i biti sretna što ribicu hvata visoka, vitka djevojčica sa pletenicama.

U mene su gledale ogromne, vesele oči koje su nekad zelene, nekad smeđe, nekad ljute, nekad tužne. Deset godina u njih gledam, i jasno mi je da će doći dan kad će naša igra prestati. Uskoro će sve moje igre prestati. Smrt galopira prema meni. Ili to ja jurim prema njoj?

Jednom davno, kad sam odlučila ostaviti bivšeg muža, kolegica sa posla mi je rekla: "Imaš trideset i sedam godina. Prošla baba s kolačima." Nikad nisam u to vjerovala. Pokraj nas stalno prolaze babe s kolačima. Ja sam svaku svoju babu zaustavila i od nje uzela kolač.

Zato danas ni za čim ne žalim. Kad mi priđe baba koja će mi umjesto kolača ponuditi smrt, zagrist ću bez osjećaja da još nešto trebam učiniti, da je baba prerano došla, još samo malo, još samo malo...

Ili ipak samo samu sebe hrabrim? Život je jedan, moj je bio prelijep, hoće li mi biti lako otići? Možda ću jednostavno zaspati i više se neću probuditi? Statistike govore da tako odlazi samo pet posto sretnika. Ostali...

Ovo je ulomak iz moje autobiografije Ples oko Sunca. Stavila sam ga na stranicu jer sam sinoć uhvatila moju unuku u suzama. Čitala je ovaj tekst pred spavanje. Voli listati moje knjige.

Zašto nitko unucima ne kaže da su nona i nonić smrtni? Zašto nitko našoj djeci ne kaže da su roditelji smrtni? Trebalo bi unucima reći da nonići i none umiru. I djeca bi trebala znati da će ostati bez roditelja.

Tako bi unuci postali čvršći, a djeca, možda, mekša.

Preuzeto sa bloga Vedrane Rudan Kako umrijeti bez stresa

<https://www.rudan.info/starost-4/>  
poslednji ulaz 6.03.2020. 18h





**Vedrana Rudan** rođena je u Opatiji 1949. godine. Napisala je trinaest knjiga koje su prevedene na engleski, mađarski, slovenački, poljski, francuski, nemački, italijanski, ruski i makedonski jezik. U Rusiji su joj prevedene tri knjige, u Americi nekoliko priča i tri knjige. Pozorišne predstave prema njenim knjigama igrane su u Rijeci, Zagrebu, Beogradu, Varšavi, Krakovu, Londonu, Santa Monici i Budimpešti. Bila je novinarka, kolumnistkinja, radila je kao urednica na Hrvatskom radiju i voditeljka TV emisije. Svaki put je dobila otkaz. Trenutno piše blog „Kako umrijeti bez stresa“. Prati ga 220 000 sledbenika, a posećen je osamnaest miliona puta. Živi u Rijeci. Voli muža, decu, unuku Katju, cveće, mačku Pepicu i kuju Ivančicu.

**Tatjana Mandić Rigonat**, rediteljka, dramaturškinja, pesnikinja, diplomirala je pozorišnu i radio režiju na FDU u Beogradu u klasi Dejana Mijača. Članica je ansambla Drame Narodnog Pozorišta u Beogradu. Njene predstave nagrađivane su na domaćim i međunarodnim festivalima. Na aktuelnom repertoaru pozorišta u Beogradu i Nišu, devet je njenih režija.

REŽIJE, IZBOR:

- *Lovely Rita*, T. Braš, SKC
- ***Gospođica Julija*, A. Strindberg, Atelje 212**
- *Lolita*, V. Nabokov – Bitef teatar
- *Bergmanova sonata*, I. Bergman – Narodno pozorište u Beogradu
- *Talula*, J. Stajin – BELEF
- *Čovek slučajnosti*, J. Reza – Narodno pozorište u Beogradu
- ***Sabrane price*, D. Margulis – Atelje 212**
- ***Uho, grlo, nož*, V. Rudan – Atelje 212**
- *“Mrtve ‘uše*, O. Bogajev – Narodno pozorište u Somboru
- *Terasa*, J. Hristić J. – Jugoslovensko dramsko pozorište
- *Sudija*, V. Moberg – Narodno pozorište u Beogradu
- *Ledeni svitac*, V. Radoman – Madlenianum
- *Kiseonik*, I. Viripajev – BELEF / Jugoslovensko

dramsko pozorište

- *Ljubavno pismo*, F. Arabal – BITEF / Servantes
- ***Hitler I Hitler*, K. Kostjenko – Atelje 212**
- *Seksualne neuroze naših roditelja*, L. Berfus – Narodno pozorište u Beogradu
- ***Svici*, T. Štivičić – Atelje 212**
- *Čekaj me na nebu ljubavi moja*, F. Arabal – Madlenianum
- *Zli dusi*, F. M. Dostojevski – Narodno pozorište u Beogradu
- ***Dabogda te majka rodila*, V. Rudan** – HKD Rijeka
- *Gospođa ministarka*, B. Nušić – Pozorište “Boško Buha”, Večernja scena
- *Naši sinovi*, V. J. Marambo – Narodno pozorište u Beogradu
- *Leni – Triptih Rifenštal*, V. Šulcova, R. Olekšak S. Sontag – Bitef teatar
- *Ivanov* – A. P. Čehov – Narodno pozorište u Beogradu
- *Iluzije*, I. Viripajev – UK VUK
- *Uspavana lepotica*, M. Depolo – Pozorište “Boško Buha”,
- *Šuplji kamen*, N. Koljada – UK VUK
- *Balkanski špijun*, D. Kovačević – Narodno pozorište u Beogradu

• *Putujuće pozorište Šopalović*, Lj. Simović – Narodno pozorište u Nišu

DRAMATIZACIJE:

- *Lolita*, roman Vladimira Nabokova
- *Đavo je bio vruć*, priče Čarlsa Bukovskog
- *Mrtve duše*, roman N. V. Gogolja
- *Zli dusi*, roman F. M. Dostojevskog
- *Dabogda te majka rodila*, roman Vedrane Rudan

Autorka je dve zbirke pesama : *Misterija srećnog kontrabasa I Iz života ptica*  
 Selektorka Sterijinog pozorja, 2008.  
 Od 2008. do 2010. godine, bila je direktorka Drame Narodnog pozorišta u Beogradu  
 Od 2010. godine selektorka je Međunarodnog festivala mediteranskog teatra *Purgatorije* u Tivtu

## PRODUKCIJA I TEHNIČKA REALIZACIJA

Tehnički menadžer: VOJIN BUTKOVIĆ  
Menadžer tehnike i informacionih tehnologija:  
GORAN MIRKOVIĆ  
Dizajner: MARIJA JEVTIĆ

### SCENSKA OPREMA

Krojački radovi: LJILJANA MIJAILOVIĆ, DRAGAN  
MARJANOVIĆ  
Stolarski radovi:  
MILAN CVETKOVIĆ  
Bravarski radovi: ANDREJA PETROVIĆ  
Asistent dizajnera-operater:  
ALEKSANDAR TERZIĆ  
Nabavna služba: MILETA KOMNENOVIĆ

### SCENSKA TEHNIKA

Majstor pozornice: VUČE VUČETIĆ  
Pomoćnik majstora pozornice: BATO ISMAILOVIĆ,  
DRAGAN ČIROVIĆ  
Dekorateri: NENAD GOLUBOVIĆ, ALEKSANDAR  
ĐURĐIĆ, ZORAN SIMIĆ, MILOŠ ĆIRIĆ, TOMISLAV  
RADOSAVLJEVIĆ, MIŠA MURATOVSKI, MILOVAN  
MILOVANOVIĆ, NOVICA JOVANOVIĆ, MILAN  
STANOJEVIĆ, ALEKSANDAR KOSTIĆ

Šef transporta: ALEKSANDAR ĐORĐEVIĆ  
Transport: NIKOLA BOŠKOVIĆ, ZORAN  
JANKOVIĆ, DRAGAN ĐORĐEVIĆ.

Glavni rekviziter: SAŠA PIVALJEVIĆ  
Rekviziteri: BORIS JAKUŠ, MILAN RADOVIĆ,  
DEJAN STOJILJKOVIĆ, MOMČILO ĐORĐEVIĆ

Glavni šminker: DUBRAVKA BUŠATLIJA  
Šminker: IVANA JOVANOVIĆ, JOVANA SIMIĆ

Šef garderobe: GROZDANA STANOJEVIĆ  
Garderoberi: BRANKO PETROVIĆ,  
SLOBODANKA PETROVIĆ i DRAGANA RISTIĆ

Šef rasvete: RADOMIR STAMENKOVIĆ  
Rasveta: DRAGAN MASLAREVIĆ, MARKO ĐOKIĆ,  
DUŠKO KOVAČEVIĆ, PREDRAG PANTIĆ i MILAN  
STANOJEVIĆ

Šef zvuka: DRAGAN STEVANOVIĆ - BAGZI  
Zvuk: MIROSLAV PETRULJEVIĆ i LIDIJA MIROVIĆ

Video: MATIJA JOVANOVIĆ  
Specijalni efekti: DANILO DUDIĆ, STRAHINJA  
DUDIĆ

Fotografije: BOŠKO ĐORĐEVIĆ  
Urednik programa: DIMITRIJE KOKANOV  
Dizajn programa: MARIJA JEVTIĆ  
Organizator projekta: JELENA FATIĆ  
Menadžer prodaje: JOVANA ČUMIĆ

Šef marketinga: JOVANA STEFANOVIĆ  
Referent marketinga, PR: BILJANA ŠEGO

Dramaturg: DIMITRIJE KOKANOV  
Dramaturg: JELENA MIJOVIĆ

Sekretar pozorišta: BILJANA VULOVIĆ  
Umetnički sekretar: MAŠA MIHAILOVIĆ  
Direktor pozorišta:  
NOVICA ANTIĆ